

Liepājas Universitātes devums Valsts pētījumu programmai sadarbībā ar Latvijas Universitāti

Dr. habil. philol. Dace Markus

2019. gada 3. septembrī

VPP «Latviešu valoda» Nr. VPP-IZM-2018/2-0002

Darbs Latvijas Universitātes vadītajā Valsts pētījumu programmā «Latviešu valoda»

Liepājas Universitātes zinātnieki un studenti 5 VPP apakšprojektos Latvijas Universitātes vadībā veic pētījumus par valodniecības terminoloģiju, par dialektu leksiku, vietvārdiem un sociolingvistiku, bet vēl vienu apakšprojektu uzticēts vadīt tieši Liepājas Universitātei, tas veltīts latviešu valodas apguves izpētei ļoti plašā teritoriālā, vecuma struktūras un sociālā diapazonā. Kā sadarbības partneri pieaicināta Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija un Latvijas Universitātes Matemātikas un informātikas institūts.

Valsts pētījumu programmā Latviešu valodas apguvi pēta:

- 4 valodniecības zinātņu doktores Liepājas Universitāte – 11
- 3 pedagogijas zinātņu doktores LU MII – 2
- 1 psiholoģijas zinātņu doktore RTA – 2
- 1 doktorante latviešu valodniecībā
- 1 filoloģijas maģistre
- 1 sociālo zinātņu maģistrs
- 3 ceturtnā kursa logopēdijas studentes

Mērķis - ņemot vērā pašreizējo lingvistiski heterogēno situāciju Latvijas pirmsskolās un skolās, kā arī valsts valodas un jauno izglītības politiku, pēc iespējas plašāk izpētīt latviešu valodas apguvi.

Uzdevumi:

- **DP 1. Latviešu valodas apguve pirmsskolas vecumā – pētījumi Latgalē, Kurzemē, Rīgā un metodiskas rekomendācijas.** Ievērojot reģionālo izkliedi un pirmsskolas izglītības iestāžu atšķirības pēc mācībvalodas un bērnu dzimtās valodas atšķirības, veikt bērnu valodas ierakstus un vecāku aptauju. Apsveicama ir šodien piedāvātā iespēja stāstīt par rezultātiem arī Vidzemē.

- **DP2. Latviešu valodas apguve skolā – pētījumi Latgalē, Kurzemē un Rīgā, valodas korpuss un metodiskie līdzekļi latviešu valodas skolotājiem skolā dažādajās mācībvalodu kombinācijās.** Ievērojot reģionālo izkliedi un vidējās izglītības iestāžu atšķirības pēc statusa un mācībvalodas (ģimnāzijas, vidusskolas ar latviešu mācībvalodu un ar krievu mācībvalodu), veikt 2018. gada vidusskolēnu sacerējumu rokrakstu atlasu, elektronisku sagatavošanu un veidot valodas apgūvēju - vidusskolēnu valodas korpusu. Tiks sniegti metodiski ieteikumi turpmākai latviešu valodas apguves uzlabošanai un izstrādāts mācību metodiskais līdzeklis noteiktai mērķauditorijai, kopumā tādējādi stiprinot latviešu valodas ilgtspēju un kvalitāti.

- **DP 3 Latviešu valodas kā svešvalodas apguve – ieraksti, pētījumi, valodas korpusa papildināšana un metodiskas rekomendācijas.** Pēc vienotas metodikas apkopot ārzemju studentu esejas latviešu valodā (Liepāja, Rēzekne), analizēt, papildināt LZP granta projektā LU MII izveidoto valodas korpusu.
- **DP 4 Tādu bilingvālo/trilingvālo ģimeņu pozitīvais piemērs, kurās viena no valodām ir latviešu valoda – stāstījumi un intervijas, ko mācīties no ģimeņu valodu politikas, pārvaldības (modeļi, paņēmieni, rīki, metodes), motivācijas.** Kā šie labās prakses piemēri varētu būt saistoši gan pirmsskolas izglītībai, gan vecākiem izglītības posmiem, saglabājot latviešu valodu kā etniskā mantojuma valodu.

Nozīmīgi priekšdarbi

Atļaujas – Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija,

Datu Valsts inspekcija,

Liepājas Universitātes datu aizsardzības inspektors.

Izstrādāts komplekss 5-6 gadus vecu bērnu valodas apguves tests, tā vērtēšanas tabula un informatīva vēstule vecākiem.

Latviešu valodai pilnībā piemērota starptautiska bilingvālu bērnu vecāku aptauja *Utrecht Bilingual Language Exposure Calculator* (UBiLEC) un veikts tās izmēģinājums.

Izstrādāti strukturētās intervijas jautājumi par ģimenes valodas politiku un pārvaldību lingvistiski heterogēnās ģimenēs.

Pēc socioloģes ieteikumiem VISC atlasīti vidusskolēnu domraksti, pārrakstīti elektroniski, sākta analīze un valodas korpusa izveide. Pieteikts referāts Viļņā.

Ārzemju studentu pirmās esejas nodotas LU MII valodas korpusa papildināšanai. Par pirmajiem rezultātiem nolasīts referāts zinātniskā konferencē Liepājā.

Apzinātas pirmsskolas izglītības iestādes Kurzemē un Rīgā, kuras piedalās pētījumā. Veikti bērnu runas ieraksti 3 Kurzemes un 1 Rīgas pirmsskolas izglītības iestādē, kā arī vecāku aptaujas 2 potenciāli bilingvālu bērnu grupās Kurzemē. Par rezultātiem nolasīti 17 referāti zinātniskās konferencēs Latvijā un ārzemēs, publicētas 7 referātu tēzes.

Rezultāti popularizēti D. Markus rakstā «Pelnīta ievēriība Valsts valodai». *Izglītība un Kultūra*, 2019. gada 11. aprīlis, 3.lpp.

Pētījumu metodika un tās zinātniskais pamatojums aprobēts konferencēs:

1. **Markus D.** *Latviešu bērnu runa (Valsts pētījumu programmas “Latviešu valoda” kontekstā)*. Liepājas Universitātes Letonikas lasījumi. Rīga, 2019. gada 21. februārī.
2. **Tauriņa, A., Ābele, A.** *Kustību rotaļu un sporta inventārs pirmsskolā darbības vārdu apguves sekmēšanai*. LU 77. starptautiskā zinātniskā konference. *Cilvēks un tehnoloģijas, izglītības kvalitāte*. Rīga, 2019. gada 12. februārī.
3. **Markus D., Usāne S.** *Skaņa. Vārds. Saruna (VPP «Latviešu valoda» Nr. VPP-IZM-2018/2-0002)*. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 146. dzimšanas dienas atceres starptautiskā zinātniskā konference «Vārds. Nozīme. Vārdnīca». Rīga, 2019. gada 22. februārī.

Studentu referāti:

- 1. Kupše V.** *Valodas, runas un motorikas traucējumu saistība 5 gadus veciem bērniem.* Liepājas Universitātes studentu zinātniskā konference, valodniecības sekcija. 27.03.2019.
- 2. Kupše V., Tumševica Z.** *Motorikas nepietiekamas attīstības saistība ar valodas un runas traucējumiem 5 gadus veciem bērniem.* 16. starptautiskā zinātniskā konference VALODU APGUVE: PROBLĒMAS UN PERSPEKTĪVA. Liepājā, 2019. gada 17. maijā.
- 3. Apīne K.** *Vecāku līdzdalība pirmsskolas vecuma bērnu vārdu krājuma paplašināšanā.* Liepājas Universitātes studentu zinātniskā konference, valodniecības sekcija. 27.03.2019.
- 4. Apīne K., Domicēviča M.** *Vecāku loma bērnu vārdu krājuma paplašināšanā.* 16. starptautiskā zinātniskā konference VALODU APGUVE: PROBLĒMAS UN PERSPEKTĪVA, Liepājā, 2019. gada 17. maijā.
- 5. Palapa A.** *Pirmsskolas vecuma bērnu valodas traucējumu ietekme uz rakstu valodas apguvi 1. klasē.* Liepājas Universitātes studentu zinātniskā konference, valodniecības sekcija. 27.03.2019.
- 6. Palapa A., Tomele G.** *Valodas traucējumi un to ietekme uz valodas apguvi, sākot skolas gaitas.* 16. starptautiskā zinātniskā konference VALODU APGUVE: PROBLĒMAS UN PERSPEKTĪVA. Liepājā, 2019. gada 17. maijā.

Galveno izpildītāju un izpildītāju referāti:

1. Auziņa I., Levāne-Petrova K., Pokratniece K. Latviešu valodas apguvēju korpusa izveide: metodes, rīki un izmantojums. 16. starptautiskā zinātniskā konference VALODU APGUVE: PROBLĒMAS UN PERSPEKTĪVA. Liepājā, 2019. gada 17. maijā.
2. Kļavinska A. Lielo sākumburtu lietojums latviešu valodas kā svešvalodas apguvēju rakstu darbos. 16. starptautiskā zinātniskā konference VALODU APGUVE: PROBLĒMAS UN PERSPEKTĪVA. Liepājā, 2019. gada 17. maijā.
3. Markus D., Zīriņa T. Assessment tools of Latvian language acquisition: problems and application versions. *INTED2019*, Valencia, Spain 10-13.03. 2019.
8. Markus D. Latviešu bērnu runa. Letonikas lasījumi. Rīgā, LU Akadēmiskajā bibliotēkā, 2019. gada 21. februārī.
9. Markus D., Usāne S. Skaņa. Vārds. Saruna. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 146. dzimšanas dienas atceres starptautiskā zinātniskā konference Vārds. Nozīme. Vārdnīca. Rīgā, 2019. gada 22. februārī.
10. Markus D. Valodas apguves pētījumi. Valsts pētījumu programmas “Latviešu valoda” atklāšanas konference. Rīgā, 2019. gada 7. martā.
11. Markus D., Markus K. Valodas struktūra, funkcijas un vide. 16. starptautiskā zinātniskā konference VALODU APGUVE: PROBLĒMAS UN PERSPEKTĪVA. Liepājā, 2019. gada 17. maijā.
12. Markus D., Ziriņa T., Markus K. Education in state language: problems and necessary solutions in pre-school education institutions. *EDULEARN19*, Palma de Mallorca, Spain 1-3. 07.2019.

Referātu turpinājums

13. Tauriņa A., Ābele A. Kustību rotaļu un sporta inventārs pirmsskolā darbības vārdu apguves sekmēšanai. LU 77. starptautiskā zinātniskā konference. *Cilvēks un tehnoloģijas, izglītības kvalitāte*. 2019. gada 12. februārī.

14. Tomme-Jukēvica I. *Second language grammar of pre-school children acquiring Latvian in an instructional setting*. INTEND2019, Valencia, 10-14.03.2019.

15. Tomme-Jukēvica I. *The lexical competence of preschoolers acquiring Latvian as the second language in an instructional setting*. INTEND2019, Valencia, 10-14.03.2019.

16. Tomme-Jukēvica I. Assessing linguistic performance of children acquiring second language (Latvian) in preschool education. *EDULEARN19*, Palma de Mallorca, Spain 1-3. 07.2019.

17. Tomme-Jukēvica I. The types of errors in the speech production of preschoolers acquiring Latvian as the second language in an instructional setting. *EDULEARN19*, Palma de Mallorca, Spain 1-3. 07.2019.

Publikācijas

- Markus D., Zirina T. Assessment tools of Latvian language acquisition: problems and application versions. *INTED 2019 Conference* March 11-13, 2019, Conference Proceedings Valencia: IATED Academy, 2019, p. 3242-3247. doi:10.21125/inted.2019. *Web of Science*. URL: <https://iated.org/inted/publications>. ISBN 9788409086191. ISSN 2340-1079. Spain.
- Markus Dace, Zīriņa Tija, Markus Kārlis (2019). Education in state language: problems and necessary solutions in pre-school education institutions. *Proceedings of EDULEARN19 Conference 1-4 July*, Palma de Mallorca, Spain. ISBN: 978-84-09-12031-4; ISSN: 2340-1117. *Web of Science*, Conference Proceedings Palma de Mallorca, pp. 6802-6807.
- Markus Dace. (2019) Bērnu runas specifika izglītības aktualitātes kontekstā. *Scriptus Manet*.

Publikācijas

- **Tomme - Jukevica I.** (2019) *Second language grammar of pre-school children acquiring Latvian in an instructional setting.* //INTED 2019 Proceedings. 13th International Technology, Education and Development Conference. Valencia, Spain. 11-13 March, 2019. ISBN: 978-84-09-08619-1 / ISSN: 2340-1079 doi: [10.21125/inted.2019](https://doi.org/10.21125/inted.2019) p. 7099-7105. *Web of Science*. URL: <https://iated.org/inted/publication>
- **Tomme - Jukevica I.** (2019) *The lexical competence of pre-schoolers acquiring Latvian as the second language in an instructional setting* //INTED 2019 Proceedings. 13th International Technology, Education and Development Conference Valencia, Spain. 11-13 March, 2019. ISBN: 978-84-09-08619-1 / ISSN: 2340-1079 doi: [10.21125/inted.2019](https://doi.org/10.21125/inted.2019) p. 6530-6539. *Web of Science*. URL: <https://iated.org/inted/publication>
- **Tomme – Jukevica I.** (2019) *The types of errors in the speech production of preschoolers acquiring Latvian as the second language in an instructional setting* //EDULEARN19 Proceedings. 11th International Conference on Education and New Learning Technologies, Palma, Mallorca, Spain. 1-3 July, 2019. ISBN: 978-84-09-12031-4 / ISSN: 2340-1117. doi: [10.21125/edulearn.2019](https://doi.org/10.21125/edulearn.2019) p. 7589 – 7597. 2019.1836, *Web of Science*. URL: <https://iated.org/edulearn/publications>

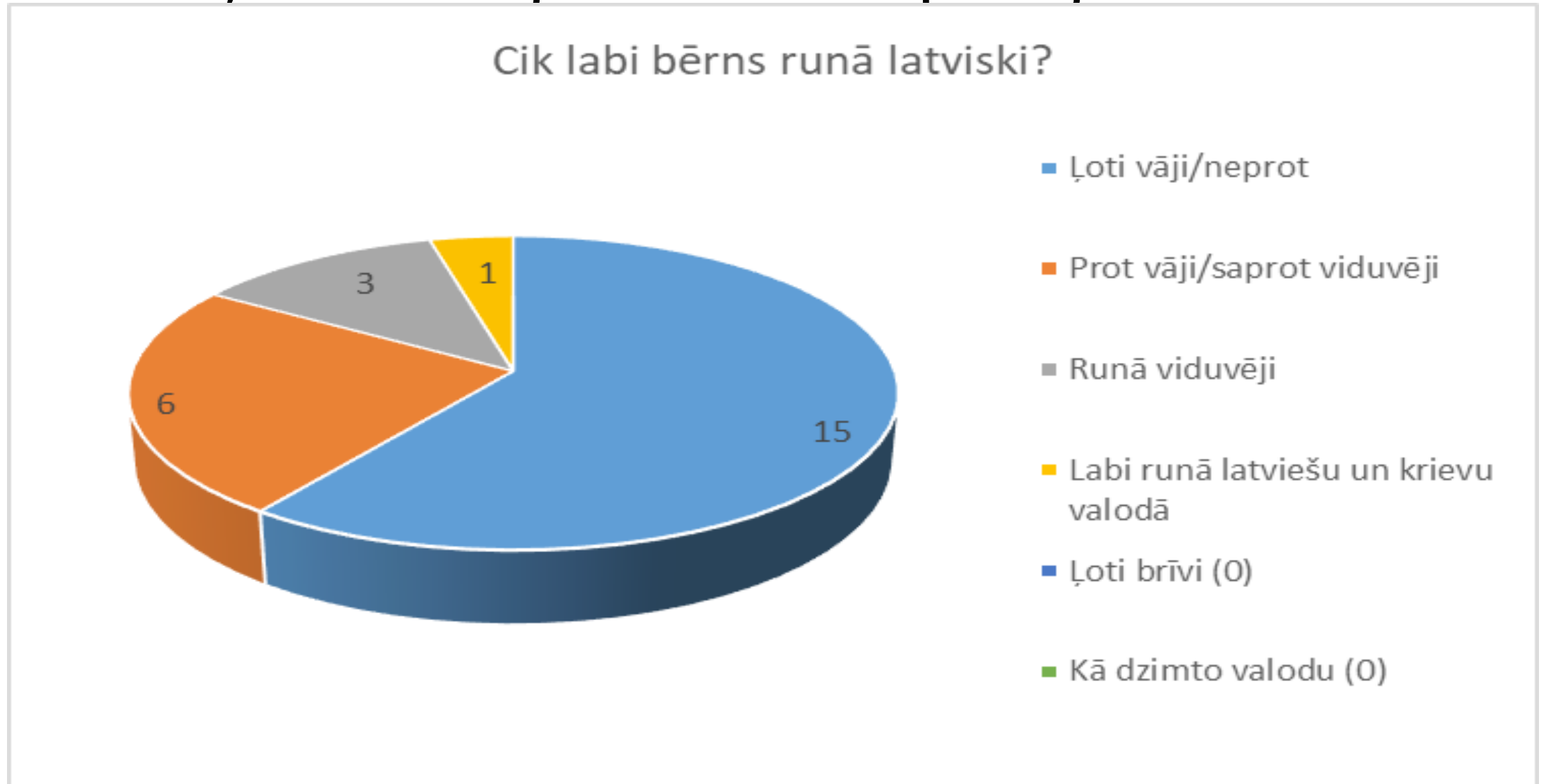
Darbs ar sabiedrību

- Informācija par pirmajiem VPP rezultātiem Liepājā 2019.g. 25. aprīlī seminārā “Izglītības kvalitātes dimensijas zināšanu sabiedrībā” Liepājas Universitātē (piedalās PII vadītāji metodiķi, audzinātāji, logopēdi, sākumskolas skolotāji, LU, RTA, DU pirmsskolas un sākumizglītības speciālisti).
- Tikšanās ar pirmsskolas skolotājiem un bērnu vecākiem (Nīcas PII 2019.10.05., Liepājas PII “Pasaciņa” 2018. 19. 12., Liepājas PII “Stārķis” 2019. 29.05., Rīgas PII “Austriņa” 2019. 26. 04.).
- Uzstāšanās seminārā ar prezentāciju «Liepājas Universitātes darbs Valsts pētījumu programmā sadarbībā ar Latvijas Universitāti» Alūksnē 2019.3.09.

Rezultāti sniedz pamatojumu, ka nepieciešama daudz lielāka uzmanība latviešu valodas apguvei – īpaši pirmsskolā.

- Latviešu valodas mācību nodarbības divreiz nedēļā no 30 – 45 minūtēm nedod rezultātu, jo tajās pirmsskolas izglītības iestāžu bērnu grupās, kuras apmeklē mazākumtautību bērni, ir nepietiekama komunikācija latviešu valodā.
- Latviešu valodas apguvei nelabvēlīga vide vairākās ģimenēs, pirmsskolas izglītības iestādēs, ārpus iestādes nodarbībās, brīvā laika pavadīšanā.
- Ir vidējas vecāku latviešu valodas zināšanas.

Pirmo 25 potenciāli bilingvālu bērnu valodas rezultāti, izmantojot vecāku aptaujas

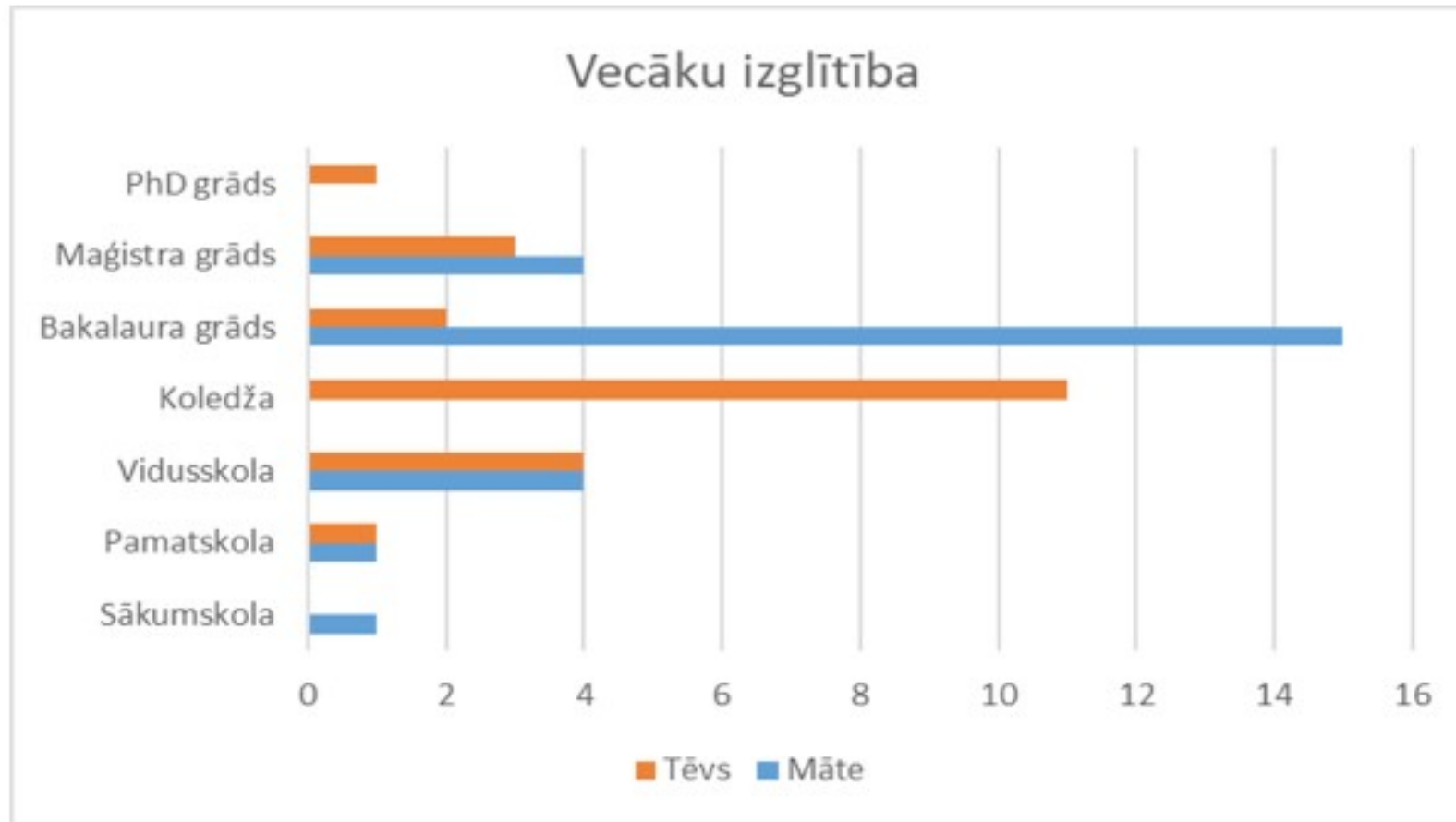

Reālā komunikācija

Cik bieži šie cilvēki runā ar bērnu latviski vai krieviski?

	<i>Vienmēr krieviski, ļoti reti latviski</i>	<i>Reti latviski, parasti krieviski</i>	<i>50% latviski, 50% krieviski</i>	<i>Parasti latviski, reti krieviski</i>	<i>Vienmēr latviski, ļoti reti krieviski</i>
<i>Māte</i>	22	2			1
<i>Tēvs</i>	21	2			1
<i>Māsa/brālis</i>	17		1		
<i>Māsa/brālis</i>					
<i>Māsa/brālis</i>					
<i>Cits pieaugušais ģimenes loceklis (lūdzu precizēt)</i>	23 (<i>Vecmāmiņa</i>)	2			
<i>Cits pieaugušais ģimenes loceklis (lūdzu precizēt)</i>	25 (<i>Vectēvs</i>)				
<i>Aukle</i>					1

Izglītība nav noteicoša

Trīs no mātēm norādīja, ka ir bezdarbnieces, savukārt par 3 tēviem ziņas netika sniegtas.

Bērnu runas ierakstu rezultāti atbilst vecāku sniegtajām ziņām, galvenie vājas latviešu valodas prasmes cēloņi ir:

- krievu valodas vide, pirmkārt – ģimenē,
- krievu valoda pirmsskolas ikdienā,
- neieinteresēta attieksme,
- ārpus bērnudārza apmeklējamo nodarbību dalībnieki un draugi runā krieviski.

Rekomendācijas

Mūsu rekomendācijas saskan ar Pirmsskolas izglītības iestāžu vadības vismaz teorētiskajiem plāniem pastiprināt bilingvālu vidi un mācības mazākumtautību bērniem, kā arī ar pēdējā laikā izglītības jomas profesionāļu atziņās izskanējušo.

Paldies par uzmanību!